

Riksdagens andre vice talman Johannes Koskinen
Svenska Finlands folktings session i Raseborg (Seminarieskolan i Ekenäs)
25.4.2009

Mina damer och herrar,

Jag tackar er för inbjudan till detta möte. Vi kommer i dag att diskutera bland annat attityder. Majoritetsbefolkningens attityd till tvåspråkigheten varierar, som vi vet. För en del har frågan aldrig riktigt öppnat sig. För andra är det svenska språkets värde och status som nationalspråk en självklarhet.

När det gäller tvåspråkigheten är attitydklimatet inte entydigt - det har många nyanser. Mina egna iakttagelser och till och med forskningsresultaten är motstridiga.

Min erfarenhet är att det talas mindre svenska än förr i politiken. Jag har en känsla av att tvåspråkiga personer för tjugo år sedan hade lättare att byta till sitt modersmål än i dag till exempel under mötespauser. Förr talade man frimodigare och utan vidare svenska också när det fanns finskspråkiga på plats. Jag kan inte bedöma om mina iakttagelser kan generaliseras eller vad försiktigheten kan bero på.

Jag har en annan mer allmän iakttagelse om de akademiskt utbildades praktiska kunskaper i svenska. De verkar vara klart sämre bland personer under 40 år än bland äldre.

Och den språkliga majoritetens attityder? Min blick råkade falla på Tor Esséns insändare i Helsingin Sanomat (28.3), där han relaterar två händelser. Den ena gäller April Jazz, som förresten just nu pågår i Esbo. Herr Essén var besviken på att han inte fick någon information om evenemangen på sitt modersmål. Inlägget fick mig att fundera vad det kan bero på. Hade arrangörerna en fientlig attityd till finlandssvenskarna, ville de inte ha dem med? Det förefaller osannolikt. Kan det ha varit fråga om ett mänskligt misstag? Var det så att arrangörerna på ett tvåspråkigt område helt enkelt hade glömt att ta fram material på svenska vid sidan av material på finska och engelska? Från det självklara är steget nämligen inte långt till att glömma.

April Jazz arrangörer kom snart med sitt bemötande (HS 4.4). De ansåg att de bara med talkokrafter och små resurser inte hade någon möjlighet att låta trycka upp materialet på tre språk. Men de framhöll att de efter bästa förmåga hade betjänat och betjänade på svenska alla svenskspråkiga som tog kontakt.

Det här alldagliga exemplet beskriver min subjektiva syn på nuläget. Å ena sidan förstår och uppskattar majoriteten tvåspråkigheten, men i praktiken hamnar den lätt i skuggan. Och när majoriteten blir påmind om saken, har den inga attitydmässiga eller kunskapsmässiga hinder för att handla tvåspråkigt. Det glöms liksom bara bort, det ses inte som tillräckligt viktigt.

President Tarja Halonen beskrev i sitt öppningstal i riksdagen språket som sinnets/tankens? och identitetens hem: "Modersmålet är av grundläggande betydelse för människan. Språket är en del av vår innersta identitet. De grundläggande språkliga rättigheterna är också ofta en förutsättning för att övriga grundläggande rättigheter ska kunna tillgodoseas".

För att man ska förstå värdet av två språk måste man också ha kunskap om den historiska aspekten på tvåspråkigheten. För en månad sedan fanns det en artikel i Hufvudstadsbladet (26.3) om historieundervisningen i finska skolor. Historieforskare Janne Holmén har i sin undersökning kommit fram till att bara en fjärdedel av eleverna i gymnasiet väljer en kurs i Sveriges och Finlands gemensamma historia som tillvalsämne. Ändå är svenska tiden en viktig period i Finlands historia och hjälper oss att förstå det starka språkliga och kulturella band som fanns mellan länderna.

Holmén föreslår att den svenska tiden åtminstone bör integreras i läroplanen för Europas politiska historia. Jag tycker att förslaget bör stödjas. I år under 200-årsjubileet bör vi ha det kristallklart för oss att Finlands historia inte börjar 1809. Frankrikes historia började ju inte heller 1789! Kristendomen, rättstraditionerna, kulturen och de språkliga förhållandena slog rot under svenska tiden och det är en viktig period i Finlands historia. Att värna tvåspråkigheten och den finlandssvenska kulturen är en plikt för en civiliserad stat som erkänner sitt ursprung. Och hur har vi lyckats värna kulturen och tvåspråkigheten ...?

Vi hörde i ett nyhetsinslag för ett par månader sedan att både den finskspråkiga och den svenskspråkiga minoriteten i kommunerna i västra Nyland tycker att kommunen betjänar dem mycket bra på deras respektive modersmål. Nyhetsinslaget citerade språkbarometern, som är en rikstäckande undersökning. De tidigare undersökningarna är från 2004 och 2006. De omfattar alla 42 tvåspråkiga kommuner i Finland. Finlands Kommunförbund och justitieministeriet står tillsammans för undersökningarna. Språkbarometern 2008 offentliggjordes den 19 januari i Ekenäs.

I undersökningen ombads representanter för den språkliga minoriteten i Pojo, Karis och Ekenäs bedöma sin hemkommuns tjänster i ett språkperspektiv på skalan 4-10 och då var lägre betyg än 8 ett undantag. Statens tjänster fick inte lika gott betyg, men de var inte heller dåliga.

Av kommunerna i västra Nyland deltog utom kommunerna i Raseborg också Lojo, Ingå och Sjundeå. Urvalet var 2006-250 beroende på kommunens storlek och svarsprocenten låg över 50. Raseborg hade dessutom beställt en mer detaljerad sammanfattning av sitt eget område. Här handlar det ju om en viktig fråga. I Raseborg talar man om en stark tvåspråkig kultur och identitet. Här kan man inte starta från ett alldeles rent bord, men ändå rördes språkförhållandena i tre kommuner om när Raseborg grundades. Den gamla svenskspråkiga minoriteten i Pojo kommun har enligt barometern varit mycket nöjd, medan de finskspråkiga i Pojo och Karis är spända på hur det ska bli för dem. I Ekenäs får man nu räkna med ett allt större finskspråkigt inslag.

Kan man dra några generella slutsatser av undersökningen? Är situationen lika positiv i hela landet? Jag ska ta upp en annan nyhet.

I januari stod det i Dagens Nyheter att finska unga inte längre klarar av annat än turistsvenska om ens det. Tidningen skyller på politiken, som har urholkat tvåspråkigheten. Alltså rakt motsatt nyhet mot den som jag först tog upp? Kanske ändå inte. Kanske har tvåspråkigheten differentierats. Jag menar att skillnaderna i tvåspråkighet kanske har ökat i olika delar av Finland. Kanske har det också skett en viss differentiering mellan generationerna.

Tankesmedjan Magma lät för en tid sedan Taloustutkimus ta reda på de finskspråkigas attityder till svenskan. Enkäten besvarades av ett tusental finskspråkiga. Omkring hälften av de finskspråkiga

kiga är fortsatt av den åsikten att studier i svenska bör ingå i grundskolans läroplan. Det är framför allt unga som anser så.

Enligt grundlagen är Finlands nationalspråk finska och svenska. Var och en har rätt att använda språken hos statliga och tvåspråkiga kommunala myndigheter. Det är en grundläggande rättighet som garanteras i grundlagen.

Språklagen anger hur de här språkliga rättigheterna tillgodoses i praktiken. Syftet med lagen är att se till att både den finska och den svenskspråkiga befolkningen har möjlighet att leva ett fullödigt liv på sitt eget språk.

Den nya språklagen trädde i kraft den 1 januari 2004. Lagen tillför inga nya språkliga rättigheter utan avsikten med den är att se till att de språkliga rättigheter som grundlagen garanterar både finsk- och svenskspråkiga tillgodoses i praktiken. Nytt är att myndigheterna självmant ska se till att individens språkliga rättigheter tillgodoses utan att de behöver åberopas särskilt.

Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagen gavs ut för en månad sedan. Jag var justitieminister när lagen stiftades och jag har med stort intresse följt frågan. Resultaten kan sammanfattas i att man får service på svenska i den offentliga förvaltningen och på andra ställen också om man särskilt ber om det. Det finns två grundläggande skäl till detta. För det första har tillämpningen av språklagen inte blivit en naturlig del av förvaltningens vardag. För det andra fäster man inte tillräckligt stort avseende vid de offentligt anställdas och medborgarnas verkliga språkkunskaper.

President Halonen har gett sitt stöd åt Folktingets förslag om ett utvecklingsprogram för tvåspråkigheten i Finland.

Finlands Svenska Socialdemokraters distriktsorganisation har kastat sig i debatten och föreslår en statlig språkbudsmannatjänst. Ombudsmannens uppgift ska vara att bevaka och främja tvåspråkigheten i praktiken. I höstas uttalade sig SDP:s ordförande Jutta Urpilainen för förslaget. Frågan är verkligen värd utredning, för det är ett värdefullt mål att språklagen fullföljs också på det praktiska planet.

Regeringen har den beredande och verkställande makten. Jag kräver att regeringen vidtar åtgärder för att se till att språklagen fullföljs i praktiken. Lagstiftningen räcker till just nu, men det brister i verkställighet och uppföljning. Å andra sidan krävs det beredskap att vidta nödvändiga åtgärder. Regeringen bör kräva att myndigheter och domstolar systematiskt ser på sina service- och förvaltningsprocesser för att klarlägga om lagstiftningen beaktas i praktiken och framför allt i planeringen av all verksamhet.

Det ser alltså ut som om det inte skulle vara så lätt att bilda sig en helhetsuppfattning om dagens tvåspråkighet. Å ena sidan är attityderna positiva, men kunskaperna tryter. Å andra sidan är erfarenheter och resultat i starkt tvåspråkiga områden goda, men på annat håll kommer tjänstemännen inte längre än den omtalade turistsvenskan.

Jag tror att tvåspråkigheten har folkmajoritetens starka stöd och förståelse. Men majoriteten gör ingenting speciellt för att värna den utan tänker att den klarar sig på egen hand. Ni vet i alla fall

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

bättre: språket lever bara om det används. Jag vill uppmana alla svenskspråkiga att kräva service på sitt modersmål, jag vill uppmuntra till en levande tvåspråkighet i stället för enspråkiga skyttegravar och till förtröstan inför framtiden. För framtiden finns i de unga och de står på vår sida i att värna och stärka tvåspråkigheten.